

บทวิจารณ์หนังสือ

มาคิอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง

Machiavelli Thai Politics of Ruler

ภาวิดา รังษี¹ | Pawida Rungsee

ชื่อหนังสือ มาคิอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง
ผู้แต่ง กานต์ บุญยะกาญจน
จำนวน 344 หน้า
ปีที่พิมพ์ 2562
ราคา 300 บาท
สำนักพิมพ์ มติชน

นิโคโล มาคิอาเวลลี เกิดเมื่อปี ค.ศ. 1469 เป็นชาวเมืองฟลอเรนซ์ ประเทศอิตาลี หลังจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยฟลอเรนซ์ ได้รับราชการเป็นนักการทูตในรัฐบาลของเปียร์ โซเดอรินี ในช่วงปี ค.ศ. 1494 - 1512 แต่เมื่อรัฐบาลของเปียร์ โซเดอรินี ถูกโค่นล้ม อำนาจจากการทำรัฐประหารของกลุ่มเมดิชี ทำให้มาคิอาเวลลีต้องอพยพลี้ภัยไปอยู่ในชนบทและเขียนหนังสือขึ้นหลายเล่ม หนึ่งในนั้นคือหนังสือเรื่อง The Prince ซึ่งสันนิษฐานว่าเขียนขึ้นในช่วงปลายปี ค.ศ. 1513 หรือต้นปี ค.ศ. 1514 (ปีมะรันทน์ จันทรแฉกหล้า,

¹อาจารย์ประจำหลักสูตรการเมืองและการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้ - ชุมพร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ติดต่อได้ที่: mju44207433@yahoo.co.th

¹Lecturer, Program in Political and Local Government, Maejo University at Chumphon, Maejo University, e - mail: mju44207433@yahoo.co.th

2563: 216) เพื่อแนะนำการปกครองให้กับผู้ปกครองกลุ่มเมดิซีและหาโอกาสให้ตัวเขากลับมารับตำแหน่งสำคัญอีกครั้ง แต่หนังสือเล่มนี้กลับได้รับการตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1532 หลังจากที่เขาเสียชีวิตไปแล้วเนื้อหาภายในหนังสือเรื่อง The Prince ตั้งแต่บทที่ 1 จนถึงบทที่ 11 เกี่ยวกับลักษณะของรัฐประเภทต่าง ๆ ส่วนเนื้อหาในบทที่ 12 และ 13 เกี่ยวกับลักษณะทางการเมือง ขณะที่ตั้งแต่บทที่ 14 เป็นต้นมา เนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นบทที่ว่าด้วยการแนะนำหรือการกล่าวถึงสิ่งที่เจ้าผู้ปกครองควรจะทำหรือคุณสมบัติที่เจ้าผู้ปกครองพึงมีเพื่อการได้มาและรักษาไว้ซึ่งรัฐโดยเจ้าผู้ปกครอง ประเด็นของ “การควบคุมความชั่วร้ายเข้ากับคุณธรรม” และ “การใช้ความทารุณโหดร้ายหรือความชั่วร้ายอย่างดี” ถือเป็นแกนหลักของเนื้อหาที่เกี่ยวกับคุณสมบัติที่เจ้าผู้ปกครองพึงมีในทุกบท โดยเฉพาะในส่วนของบทที่ 14 - 23 (เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธุ์, 2561: 45) ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่งในบทที่ 17 ไว้ว่า

“เจ้าผู้ปกครองจึงไม่ควรที่จะเป็นกังวลกับชื่อเสียงในทางที่ไม่ดีว่าเป็นคนทารุณโหดร้าย ในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ข้าแผ่นดินของเขามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีความจงรักภักดี”

(มาคิอาเวลลี, 2555: 270)

เนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือเรื่อง The Prince ทำให้มาคิอาเวลลีถูกมองว่าเป็นคนโหดร้ายอำมหิตเมื่อนำเสนอเรื่อง “ชุดคุณธรรม” ที่ต่างกันระหว่างชนชั้นปกครองกับชนชั้นถูกปกครอง คำว่า “รัฐ” มาก่อนสิ่งอื่นใด ผู้ปกครองก็สามารถผลิตสัจจะหรือผลิตคุณธรรมได้ทันที หากนั่นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของรัฐชาติ ว่ากันว่าหนังสือเล่มนี้เป็นตำราที่ชนชั้นปกครองทั่วโลกต้องอ่าน (ปาณิส โพธิ์ศรีวังชัย, 2562: ออนไลน์) และมีการแปลหนังสือออกมาหลายภาษาให้คนทั่วโลกได้อ่านรวมถึงในภาษาไทยด้วย การที่ประชาชนรู้เท่าทันผู้ปกครองย่อมเป็นสิ่งสำคัญเพราะการปกครองส่งผลกระทบต่อประชาชน

ผู้ศึกษาด้านรัฐศาสตร์จำนวนมากรู้จักหนังสือเรื่อง The Prince ของมาคิอาเวลลีจากการแปลตัวบทและเรียบเรียงของสมบัติ จันทรวงศ์ และ แปลคำว่า The Prince ว่าหมายถึง “เจ้าผู้ปกครอง” จากนั้นก็นำตัวบทที่ได้อ่านมาทำความเข้าใจต่อวิธีการปกครองของผู้ปกครอง แต่คนส่วนใหญ่ไม่รู้ว่ามีนอกเหนือจากนั้นแล้วแนวคิดของมาคิอาเวลลีมีที่ไปที่มาอย่างไรในสังคมไทย หนังสือเรื่อง มาคิอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง

บทวิจารณ์หนังสือ

มาคิอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง

ซึ่งแปลมาจากวิทยานิพนธ์ของกานต์ บุญยะกาญจน์ จะทำให้ผู้อ่านได้รู้จักกับพัฒนาการแนวคิดของมาคิอาเวลลีที่มีต่อสังคมไทยได้ดีขึ้น

ในหนังสือเรื่องมาคิอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง ผู้เขียนได้ทำการสืบค้นเพื่อหาร่องรอยความคิดของมาคิอาเวลลีในสังคมการเมืองไทยแล้วเขียนออกมาเป็นเนื้อหา จำนวน 8 บท ดังนี้

บทที่ 1 ชื่อว่า เมืองท่า พ่อค้า ราชา และนักบวช: ร่องรอย “มาคิอาเวลลีเนียน”

ก่อนการปรากฏตัวของมาคิอาเวลลีเนียน หรือในบทความนี้คือ มาคิอาเวลลี การพยายามสืบค้นหาร่องรอยว่าแนวคิดของมาคิอาเวลลีเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่เมื่อใด มีการกล่าวอ้างถึงบันทึกประวัติศาสตร์ทางการเมืองสมัยอยุธยาที่เขียนโดยฟลอเรนซ์ เบเรเมียส ฟาน ฟลิท หรือที่คนไทยนิยมเรียกกันว่า นายวันวลิต นายวาณิชของบริษัทอินเดียตะวันออกแห่งดัชชี่ประจำกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง งานเขียนของดรูแปง รวมถึงแนวคิดของซิมง เดอ ลา ลูแบร์ ราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศสที่อาจไม่ได้กล่าวถึง The Prince ของมาคิอาเวลลีอย่างชัดเจน แต่เมื่อวิเคราะห์จากบริบทก็อาจเห็นความเชื่อมโยงกับแนวคิดของมาคิอาเวลลีที่บันทึกถึงวิธีการของกษัตริย์ ได้แก่ พระเจ้าปราสาททอง สมเด็จพระนารายณ์ และพระเจ้าเสือ ที่พร้อมจะใช้วิธีการที่โหดร้ายเพื่อรักษาอำนาจ แต่ก็ไม่อาจเทียบเคียงได้ว่ากษัตริย์ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดของมาคิอาเวลลีเพราะเป็นวิธีการปกครองทั่วไปในสมัยนั้น

บทที่ 2 ชื่อว่า จากอิตาลีถึงสยาม: กรมยุทธศึกษาใต้เงาภูมิปัญญามาคิอาเวลลี

ในยุคพระสาสน์พลขันธ์ (เยรีนิ) ถึงเจ้าฟ้าจักรพงษ์ฯ การหาร่องรอยแนวคิดของมาคิอาเวลลีในฐานะองค์ความรู้ แต่เมื่อศึกษาจากรายชื่อหนังสือในห้องสมุดวชิรญาณ ซึ่งเป็นแหล่งค้นคว้าของเชื้อพระวงศ์และขุนนางพบว่า หนังสือส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษและไม่พบหนังสือที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี ซึ่งเป็นชาวอิตาลีเลยอาจเพราะอิทธิพลทางการค้าและการเมืองของอังกฤษมีมากกว่า อย่างไรก็ตามในเวลานั้นสยามพยายามหาชาติพันธมิตรเพื่อมาถ่วงดุลกับอังกฤษซึ่งหนึ่งในนั้น คือ อิตาลี ด้วยความสัมพันธ์ที่ดีอกันทำให้ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีนายทหารชาวอิตาลี คือ เจริญลาโม อิมิลิโอ เยรีนิ หรือพระสาสน์พลขันธ์ เข้ามารับราชการและได้รับการแต่งตั้งเป็นครูใหญ่โรงเรียนนายร้อยทหารบก เจ้ากรมยุทธศึกษาเป็นคนแรกที่นำแนวคิดของมาคิอาเวลลีเข้ามาเผยแพร่ในสยามผ่านงานเขียนของเขาในวารสารสยามสมาคมฯ รวมถึงในวารสารยุทธโฆษที่เขาคือบรรณาธิการ

เยรีนีใช้วิธีการเขียนโดยเทียบเคียงสังคมการเมืองไทยเข้ากับแนวคิดที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเรื่อง The Prince จากนั้นเมื่อเยรีนีกลับไปปรึกษาอาการป่วยที่อิตาลี บุคคลที่รับตำแหน่งต่อมา คือ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ฯ ที่แม้จะจบการศึกษาจากอังกฤษและรัสเซีย แต่ก็มีความชื่นชอบและใกล้ชิดกับชาวอิตาลีได้เผยแพร่คำสอนจากหนังสือเรื่อง The Prince ให้กับเหล่านายทหาร ยิ่งกว่านั้นเจ้าฟ้าจักรพงษ์ฯ ยังดำรงตำแหน่งรัชทายาทและที่ปรึกษาทางการทหารในสมัยรัชกาลที่ 6 ด้วย มีหลักฐานบันทึกไว้ว่ามีการนำแนวคิดของมาคิอาเวลลีมาปฏิบัติในเรื่องส่วนพระองค์และการถวายคำปรึกษาแก่รัชกาลที่ 6 ต่อการปราบกบฏ ร.ศ. 130 ว่าสิ่งแรกที่ได้ผู้อ่านมาต้องทำ คือ การแสดงออกถึงความเด็ดขาด การทำให้ประชาชนรักจำเป็นต้องทำให้เกรงกลัวก่อน เป็นต้น

บทที่ 3 ชื่อว่า การปรากฏตัวของมาคิอาเวลลีในฐานะนักรัฐประศาสน์ (คนแรก?): เจ้าผู้ปกครองนครในบริบทการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แม้ว่าบุคคลแรกที่นำแนวคิดของมาคิอาเวลลีเข้ามาในประเทศไทย คือ เยรีนี แต่บุคคลแรกที่กล่าวถึงมาคิอาเวลลีในงานเขียนภาษาไทย คือ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ พระโอรสในเจ้าฟ้าจักรพงษ์ฯ ทรงแต่งหนังสือเรื่องเฟรเดอริคมหาราชแห่งปรัสเซีย ในช่วงรอยต่อของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเพราะแบ่งการตีพิมพ์หนังสือออกเป็น 2 เล่ม เล่มแรกตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2475 หนึ่งเดือนก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง และ เล่มที่สองตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2476 หนังสือทั้ง 2 เล่ม กล่าวถึงพระเจ้าเฟรเดอริคมหาราชใน 2 ช่วงชีวิตและมีการนำแนวคิดจากหนังสือเรื่อง The Prince ของมาคิอาเวลลีมาใช้วิเคราะห์การกระทำของพระเจ้าเฟรเดอริกเพื่อเป้าหมายที่แตกต่างกัน เล่มแรกตีความว่ากษัตริย์อาจทำตัวไร้ศีลธรรมเพื่อรักษาอำนาจแต่ไม่ใช่สิ่งชั่วร้ายเพราะกษัตริย์ในสมัยนั้นเท่ากับประเทศ การรักษาอำนาจของกษัตริย์คือการรักษาประโยชน์ของประเทศและประชาชน สอดคล้องกับการปกครองในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ส่วนหนังสือเล่มที่ 2 มีเป้าหมายเพื่อให้ได้กลับมารับราชการในตำแหน่งสำคัญหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง เห็นได้ว่าพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ไม่ได้ต่อต้านแข็งขันต่อระบอบใหม่ที่กีดกันเจ้านายชั้นสูงออกจากการเมือง ปรับเปลี่ยนและหาวิธีการเข้ากับรัฐบาลใหม่ แต่รัฐบาลก็ตอบรับเพียงให้เป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัย ซึ่งพระองค์ปฏิเสธและเลือกเป็นนักเขียนอิสระแทนเพื่อเผยแพร่ความคิดสู่ผู้คนจำนวนมาก ด้วยความสัมพันธ์อันดีที่มีต่อกระทรวงธรรมการทำให้หนังสือเรื่อง เฟรเดอริคมหาราชแห่งปรัสเซีย ได้ตีพิมพ์เป็นแบบเรียนถึง 2 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2478 และ ปี พ.ศ. 2481 ชีวิตของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์มี

บทวิจารณ์หนังสือ

มาคิอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง

ความคล้ายคลึงกับมาคิอาเวลลีในหลายเรื่องและพระองค์ก็ใช้วิธีการของมาคิอาเวลลีเพื่อให้มีบทบาททางการเมืองในฐานะนักรัฐประศาสน์ (นักรัฐศาสตร์) แต่ไม่ประสบความสำเร็จ ผู้เขียนกล่าวว่าอาจเป็นเพราะ

“พระองค์ต้องเผชิญหน้ากับโชคชะตาที่รุนแรงหลายประการ”

(กานต์ บุญยะกาญจน์, 2562: 149)

บทที่ 4 ชื่อว่า เมื่อมาคิอาเวลลีถูกซ่อน: มาคิอาเวลลีในการเมืองไทยยุคหลังปี พ.ศ. 2475 นับตั้งแต่ที่เอรินี้นำแนวคิดของมาคิอาเวลลีมาสอดแทรกอยู่ในงานเขียนและวางเค้าโครงความคิดไว้ในวารสารยุทธโกษ รวมถึงมีการตีพิมพ์หนังสือเฟรเดริกมหาราชแห่งปรัสเซีย ที่เขียนโดยพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์และมีผู้อ่านจำนวนมาก เห็นได้ว่าแนวคิดของมาคิอาเวลลีได้แผ่ขยายในสังคมไทย ดูเหมือนว่าระหว่างปี พ.ศ. 2475 - 2500 ไม่มีการอ้างอิงและกล่าวถึงมาคิอาเวลลีโดยตรง แต่ในความเป็นจริงแล้วแนวคิดของมาคิอาเวลลีถูกกลืนกลายเข้ากับสังคมไทยอย่างแนบแน่น โดยเฉพาะเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสมัยแรก ระหว่างปี พ.ศ. 2481 - 2487 มีการนำแนวคิดชาตินิยมมาใช้ในการปกครองเพื่อสร้างควมยิ่งใหญ่ให้กับชาติ บุคคลสำคัญที่มีบทบาทต่อการสร้างชุดความคิดเรื่องชาตินิยมให้กับจอมพล ป. พิบูลสงคราม คือ หลวงวิจิตรวาทการ และพระยาอนุমানราชชน แม้ว่าข้อเขียนของหลวงวิจิตรวาทการจะพ้องกับแนวคิดของมาคิอาเวลลีหลายประการ แต่ก็ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าท่านรู้จักแนวคิดนี้หรือไม่ สันนิษฐานว่าท่านน่าจะได้อ่านบทความของเอรินีและบทความในวารสารยุทธโกษ ได้แสดงแนวคิดของมาคิอาเวลลีแฝงไว้อยู่ ส่วนพระยาอนุমানราชชนนั้นได้กล่าวถึงมาคิอาเวลลีในจดหมายโต้ตอบกับสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และ เลียงทีจะกล่าวถึงมาคิอาเวลลีในแง่การเมืองเพื่อป้องกันการโจมตีจากฝ่ายตรงข้ามว่าละเลยเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ปกครอง จากการสืบค้นข้อมูลพบความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างพระยาอนุমানราชชนกับคอร์ราจี เฟรจิ ชาวอิตาลี หรือในเวลาต่อมาคือศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ผู้รอบรู้ทั้งในด้านศิลปะและองค์ความรู้ต่าง ๆ จึงคาดว่าพระยาอนุমানราชชนน่าจะรู้จักมาคิอาเวลลีในแง่มุมต่าง ๆ จากการแลกเปลี่ยนความรู้และถามจากศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี

บทที่ 5 ชื่อว่า มาคิอาเวลลีได้กลับ: กำเนิดการศึกษาความคิดทางการเมืองในรัฐศาสตร์ไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา การเปิดรับแนวคิดและวัฒนธรรมจากตะวันตกมีมากขึ้น การศึกษาด้านรัฐศาสตร์ในประเทศไทยเปลี่ยนจากการศึกษาด้านรัฐประศาสนศาสตร์เพื่อเตรียมคนให้ออกมาทำงานรับราชการ ขยายสู่การศึกษาวิชารัฐศาสตร์ที่มีการเรียนการสอนด้านทฤษฎีและปรัชญาการเมืองด้วย การเรียนรู้แนวคิดของมาคิอาเวลลีที่เคยจำกัดอยู่ในกลุ่มชนชั้นนำ นักการทหารเพื่อการปกครองได้เผยแพร่สู่คนกลุ่มอื่น ๆ มีการเขียนตำราเรียนภาษาไทยให้นักศึกษาได้เรียนและมีบทที่กล่าวถึงแนวคิดของมาคิอาเวลลีโดยเฉพาะ แต่ก็ยังไม่มีการเขียนบทความเผยแพร่อย่างแพร่หลายเนื่องจากรัฐบาลในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ควบคุมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร อย่างไรก็ตามความรู้ในหนังสือเรียนก็ส่งผลต่อบ้านเมืองและผู้ปกครองในเวลาต่อมา

บทที่ 6 ชื่อว่า “เจ้า” ปรากฏตัว: ตัวบทแปลครั้งแรกในวิกฤติการเมือง การปรับเปลี่ยนการศึกษาด้านรัฐศาสตร์ในประเทศไทยส่งผลให้นักศึกษาและปัญญาชนมีความตระหนักและสนใจต่อปัญหาสังคมมากขึ้น รวมถึงยังเป็นแรงบันดาลใจให้นักศึกษาจากภาควิชาทฤษฎีและปรัชญาการเมืองของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือ พิชิต จงกิจวัฒนา แปลหนังสือเรื่อง The Prince ของมาคิอาเวลลีออกมาเป็นภาษาไทยและตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2516 แม้จะเป็นงานของนักศึกษาที่ยังขาดความสมบูรณ์ แต่หนังสือเล่มนี้ก็ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในทางการเมืองในแง่ที่ว่าไม่เพียงแต่ผู้ปกครองเท่านั้นที่จะต้องเรียนรู้จากหนังสือเรื่อง The Prince แต่ประชาชนก็ต้องรู้เท่าทันผู้ปกครองด้วย

บทที่ 7 ชื่อว่า “เจ้าผู้ปกครอง” คินบัลลังก์: ยุคตัวบทมาตรฐานและการขยายตัวของการตีความ แม้จะมีการแปลหนังสือเรื่อง The Prince ออกมาเป็นภาษาไทยครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2516 และมีการแปลออกมาอีกหลายเล่ม แต่เนื้อหาโดยส่วนใหญ่มาจากข้อมูลหตุยภูมิทำการเรียบเรียงประวัติและแนวคิดซึ่งไม่มีความเป็นมาตรฐาน จนกระทั่ง สมบัติ จันทรวงศ์ อาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คนไทยคนแรกที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านปรัชญา ด้านปรัชญาการเมืองและทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับมาคิอาเวลลีทำการแปลหนังสือเรื่อง The Prince หรือเจ้าผู้ปกครอง เมื่อปี พ.ศ. 2538 และถูกยกให้เป็นตัวบทฉบับมาตรฐานเพื่อให้ผู้ศึกษาได้ตีความและทำความเข้าใจอย่างลุ่มลึก มีวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับมาคิอาเวลลีเพิ่มมากขึ้น แม้ว่าต่อมากระแสการเรียนรัฐศาสตร์จะเปลี่ยนแปลงไปแต่ความรู้เกี่ยวกับมาคิอาเวลลียังขยายตัวเป็นวงกว้างโดยส่งผ่านไปทางผู้จบการศึกษาด้านรัฐศาสตร์ที่ทำงานอยู่ในแวดวงต่าง ๆ

บทวิจารณ์หนังสือ

มาคิอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง

บทที่ 8 ชื่อว่า Masschiavelli: มาคิอาเวลลีสำหรับทุก ๆ คน ผู้เขียนนำเสนอว่า แนวคิดของมาคิอาเวลลีได้ขยายวงออกไปจากองค์ความรู้ด้านรัฐศาสตร์ โดยแบ่งออกเป็น 4 มิติ ได้แก่ 1) บุคลิกภาพแบบมาคิอาเวลลีในฐานะภาพลักษณ์ที่บุคคลทั่วไปประสบพบเจอ เช่น การโกหก หลงตัวเอง หรือประจบประแจง ซึ่งเป็นบุคลิกภาพที่ถูกนำไปศึกษาในวิทยานิพนธ์ด้านจิตวิทยา 2) มาคิอาเวลลีในฐานะนักบริหารที่ต้องใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ รวมถึงมีการนำแนวคิดของมาคิอาเวลลีไปใช้ในแวดวงการบริหารธุรกิจที่แปลงจากคำว่า “เจ้าผู้ปกครอง” เป็น “เจ้าผู้ครอบครองบริษัท” ดูเหมือนว่าเมื่อแนวคิดนี้ถูกนำมาใช้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของบริษัทไว้กลับมีความชอบธรรมมากกว่าการนำไปใช้ในทางการเมือง 3) มาคิอาเวลลีในฐานะนักการเมือง หลังการรัฐประหารปี พ.ศ. 2549 และก่อให้เกิดความวุ่นวายทางการเมืองตามมา นักการเมืองมักจะอ้างแนวคิดนี้เมื่อให้สัมภาษณ์กับผู้สื่อข่าว และผู้สื่อข่าวก็มักจะนำแนวคิดนี้มาใช้ในการวิเคราะห์การเมืองเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับตนเองหรือเพื่อโจมตีฝ่ายตรงข้าม และ 4) มาคิอาเวลลีเลียนในงานวรรณกรรมที่นำเสนอผ่านละครเวที นิยายและการตูนสำหรับเยาวชน ซึ่งลดทอนการนำเสนอเนื้อหาความคิดที่รุนแรงโหดร้ายออกไปเพื่อให้เข้าถึงผู้รับสารได้ง่ายขึ้น เช่น ในการตูนสำหรับเยาวชนก็เพียงแต่นำเสนออัตชีวประวัติและเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์เท่านั้น

เนื้อหาส่วนสุดท้ายของหนังสือเล่มนี้ คือ คำแนะนำให้อ่านอีกครั้ง ผู้เขียนทำการสรุปเนื้อหาตั้งแต่บทแรกจนถึงบทสุดท้าย และแสดงทัศนะว่าการที่แนวคิดของมาคิอาเวลลีสามารถเข้ากันได้อย่างแนบแน่นกับสังคมไทย แนวคิดนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่และอาจเป็นเพียงการเปลี่ยนชื่อเท่านั้น เพราะมีแนวคิดในลักษณะนี้อยู่แล้วในนิทานชาดก ซึ่งมีที่มาจากวัฒนธรรมพราหมณ์และเบงกานในวัฒนธรรมพุทธที่อธิบายคุณธรรมในแง่การปฏิบัติว่าไม่มีคุณธรรมใดสามารถใช้ได้ตลอดกาล คุณธรรมแต่ละแบบต่างถูกกำกับด้วยบริบทที่แตกต่างกันออกไป ความเหมาะสมในการใช้จึงเป็นเรื่องของการวิเคราะห์เลือกสรรของผู้มีปัญญา ดังที่มีการอ้างถึงคำกล่าวของชยอนันต์ สมุทวณิช ว่า

“เจ้าผู้ปกครองไทยจึงจำเป็นต้องรักษาภาพลักษณ์ของการเป็นกษัตริย์ชาวพุทธที่มีคุณธรรมเปี่ยมล้นเยี่ยงพระโพธิสัตว์ พร้อม ๆ กับใช้อำนาจอย่างเด็ดขาด ฉกฉวยโอกาสเมื่อจำเป็นตามคติพราหมณ์ เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐไว้ด้วย”

(กานต์ บุญยะกาญจน์, 2562: 323)

บทวิจารณ์

1. หนังสือเล่มนี้เป็นการผสมผสานเนื้อหา 2 ส่วน คือ ปรัชญาการเมืองและประวัติศาสตร์การเมืองไทย ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้นผู้อ่านควรมีพื้นฐานความรู้ในเนื้อหาทั้ง 2 ส่วนนี้มาก่อน โดยเฉพาะการอ่านตัวบทหรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเรื่อง The Prince หรือเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลี

2. วิธีการเขียน ผู้เขียนวางแนวคิดของมาคิอาเวลลีเป็นแกนหลักและดำเนินเรื่องตามระยะเวลาทำให้น่าสนใจเนื้อหาออกมาเป็นพัฒนาการแนวคิดของมาคิอาเวลลีในประเทศไทยด้วยภาษาและวิธีการนำเสนอที่เข้าใจง่าย เมื่อกล่าวถึงใครก็นำเสนอถึงประวัติศาสตร์ที่มาที่ทำให้เกี่ยวข้องกับแนวคิดของมาคิอาเวลลี มีสรุปท้ายบทในบทที่มีเนื้อหามาก และในตอนท้ายของทุกบทจะมีการเชื่อมต่อเนื้อหาเพื่อนำเข้าสู่บทใหม่ทำให้มีการเรียงร้อยเนื้อหาอย่างเชื่อมโยงกัน ส่วนในตอนท้ายเล่มก็มีการสรุปเนื้อหาอีกครั้ง สอดแทรกด้วยการแสดงทัศนะของผู้เขียนว่าแนวคิดของมาคิอาเวลลีไม่ใช่ของใหม่สำหรับสังคมไทย

3. จุดเด่นและจุดด้อยของหนังสือ

3.1 จุดเด่นของหนังสือ ได้แก่ 1) การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ทำให้อ่านง่าย ทั้งที่ปรับมาจากวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของผู้เขียนซึ่งจะต้องเขียนในลักษณะที่เป็นวิชาการ 2) การนำเสนอตามลำดับเวลาและมีตารางลำดับเหตุการณ์ไว้ในตอนท้ายเล่มด้วย และ 3) มีการอ้างอิงท้ายบทและท้ายเล่มเพื่อยืนยันถึงการสืบค้นและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

3.2 จุดด้อย ในบทที่ 8 Masschiavelli: มาคิอาเวลลีสำหรับทุก ๆ คน ผู้เขียนอนุมานว่า แนวคิดของมาคิอาเวลลีเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป นำมาสู่การตั้งข้อสังเกตว่าผู้คนทั่วไปที่ไม่ได้เป็นผู้ศึกษาด้านรัฐศาสตร์และนักวิชาการรู้จักมาคิอาเวลลีจริงหรือ และ หากพวกเขารู้จักเพียงผิวเผินจนแทบไม่รู้ว่าจะนำแนวคิดของมาคิอาเวลลีมาใช้ประโยชน์ได้อย่างไรจะเรียกได้ว่าเป็นการรู้จักหรือไม่ ประเด็นนี้ผู้เขียนให้สัมภาษณ์ในเว็บไซต์

บทวิจารณ์หนังสือ

มาคิอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง

The 101.World ว่าสิ่งที่มาคิอาเวลลีกล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง The Prince มีอยู่ในตัวเราทุกคนและถูกนำมาใช้ไม่มากนักน้อยชิ้นอยู่กับว่าจะนำมาใช้ในแง่มืด ดังนี้

“ผมก็ยังนึกไม่ออกว่า ผู้ปกครองแบบไหนจะซื้อการ์ตูนมาคิอาเวลลีให้ลูกตัวเองอ่าน ลูกต้องเป็นผู้ปกครองที่เด็ดขาดนะ ในความจำเป็นคือถือประโยชน์รัฐเป็นสำคัญ การเกิดขึ้นของสิ่งเหล่านี้คือการลดทอนมาคิอาเวลลีสำหรับผู้คน ซึ่งจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้ามันทางศีลธรรมไม่คลายลง ตอนนี้นำมาคิอาเวลลีมาใช้แค่เรื่องผู้ปกครองแล้ว มันไปทุกที่”

(ปาณิส โพธิ์ศรีวังชัย, 2562: ออนไลน์)

4. คุณค่าของหนังสือ

4.1 นักศึกษารัฐศาสตร์รุ่นหลังมักจะรู้จักมาคิอาเวลลีจากหนังสือเรื่องเจ้าผู้ปกครองที่แปลโดย สมบัติ จันทรวงศ์ แต่ไม่รู้ว่เส้นทางของแนวคิดมาคิอาเวลลีในประเทศไทยเรียงร้อยเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์การเมืองไทยอย่างไร เนื้อหาในหนังสือจึงทำให้เราเข้าใจพัฒนาการแนวคิดของมาคิอาเวลลีจากหนังสือเรื่อง The Prince ในประเทศไทย ตั้งแต่อดีตที่พยายามสืบค้นที่มาตั้งแต่สมัยอยุธยา จนถึงช่วงรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และ ล่วงมาจนปัจจุบันอย่างเป็นระบบ ซึ่งข้อมูลในอดีตหลายส่วนหาได้ยาก เช่น บันทึกทางการเมืองสมัยอยุธยาของนายวันวลิต และ แม้จะหาข้อมูลได้ เช่น หนังสือเฟรเดอริคมหาราชแห่งปรัสเซียที่เขียนโดยพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ แต่ก็เป็นภาษาไทยในสมัยนั้นที่ค้นปัจจุบันเข้าใจยากต้องอาศัยการอ่านและการตีความ รวมถึงข้อมูลบางส่วนที่ไม่ปรากฏหลักฐานความเชื่อมโยงกันอย่างชัดเจนก็ต้องหาข้อมูลอื่น ๆ มาประกอบเพื่อให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างพระยาอนุমানราชชนกับศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ทั้งหมดนี้ถือเป็นความอุตสาหะของผู้เขียน

4.2 แม้ว่าแนวคิดของมาคิอาเวลลีจะปรากฏร่องรอยในสังคมไทยมานาน แต่การที่นักศึกษาได้เรียนรู้ด้วยทบทวนมาตรฐานของหนังสือเรื่อง The Prince หรือเจ้าผู้ปกครองก็เมื่อสมบัติ จันทรวงศ์ ทำการแปลหนังสือเล่มนี้และตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2538 ทำให้ในเวลาต่อมาแนวคิดของมาคิอาเวลลีได้ขยายวงกว้างออกไปในหลายแวดวง สิ่งที่บรรยายในหนังสือเล่มนี้จึงเป็นบทพิสูจน์แนวทางของการศึกษาปรัชญาการเมืองใน

ประเทศไทยที่ผู้เรียนควรต้องได้เรียนจากตัวบทที่ได้มาตรฐานและได้ตีความต่อตัวบทนั้น เพื่อนำมาทำความเข้าใจสภาพสังคมและรูปแบบการเมืองการปกครองที่เป็นอยู่

4.3 คนทั่วไปรู้ว่า ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เป็นศิลปินชาวอิตาลีที่มีคุณูปการต่อวงการศิลปะไทย นอกจากนั้นก็แทบไม่รู้จักกับชาวอิตาลีคนอื่นที่มีบทบาทโดดเด่นต่อสังคมและการเมืองไทยเลย แต่หนังสือเล่มนี้ทำให้ผู้อ่านรู้จักกับบทบาทของ เจโรลาโม อีมิลิโอ เยรีนิ หรือพระสาสน์พลขันธ์ ชาวอิตาลี ผู้เข้ามารับราชการเป็นครูใหญ่ โรงเรียนนายร้อยทหารบกและเจ้ากรมยุทธศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 5 และ เป็นคนแรกที่นำแนวคิดของมาคิอาเวลลีเข้ามาในประเทศไทย

4.4 ผู้เขียนแบ่งการนำเสนอเนื้อหาในหนังสือออกเป็น 3 ช่วงเวลา ได้แก่ **ช่วงแรก** แสดงข้อมูลให้เห็นว่าแนวคิดของมาคิอาเวลลีมีบทบาทต่อชนชั้นผู้ปกครองไทยเพื่อรักษาอำนาจทางการเมืองการปกครอง **ช่วงที่สอง** แสดงข้อมูลให้เห็นถึงการขยายวงของแนวคิดของมาคิอาเวลลีที่เผยแพร่สู่นักศึกษาและปัญญาชน เป็นฐานคิดให้ประชาชนต้องรู้เท่าทันการใช้อำนาจของผู้ปกครองที่ไม่มีคุณธรรม ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากกระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยในช่วงก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 และ **ช่วงสุดท้าย** คือ ช่วงปัจจุบันที่มีการแสดงให้เห็นว่า แนวคิดของมาคิอาเวลลีถูกกลดทอนลงในบางด้านเพื่อให้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงและรู้จักกับมาคิอาเวลลีได้ง่ายขึ้น เช่น ในการทุนสำหรับเด็กมีการนำเสนอชีวประวัติของมาคิอาเวลลีและเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ แต่ไม่นำเสนอแนวคิดเรื่องผู้ปกครองที่ไร้คุณธรรม เป็นต้น กล่าวได้ว่า หนังสือมีคุณค่าต่อผู้อ่านเพราะอธิบายให้เห็นว่าในแต่ละช่วงเวลาแนวคิดของมาคิอาเวลลีได้ส่งผลต่อคนกลุ่มใดเพื่อประโยชน์ในด้านใด

4.5 การแสดงให้เห็นถึงกลไกการผสมผสานแนวคิดของมาคิอาเวลลีเข้ากับสังคมไทย และ แสดงให้เห็นว่าแท้จริงแล้วแนวคิดของมาคิอาเวลลีไม่ใช่ของใหม่จากตะวันตก เพราะมีความสอดคล้องกับนิทานชาดกตามคติความเชื่อที่มาจากวัฒนธรรมพราหมณ์และพุทธ ซึ่งสังคมไทยยึดถือมานาน

5. มุมมองที่เห็นต่าง ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้มีมุมมองว่าแนวคิดของมาคิอาเวลลีในหนังสือเรื่อง The Prince หรือเจ้าผู้ปกครองได้ขยายวงขอบจากการอธิบายเรื่องการเมืองไปสู่การอธิบายเพื่อทำความเข้าใจเรื่องต่าง ๆ เช่น พฤติกรรมของคน บทบาทของเจ้าของบริษัทในการปกป้องรักษาผลประโยชน์ของบริษัท เป็นต้น จนดูเหมือนว่ามาคิอาเวลลีได้อธิบายถึงธรรมชาติของมนุษย์โดยทั่วไป แต่ต้องไม่ลืมว่ามาคิอาเวลลีเขียนหนังสือเล่มนี้

บทวิจารณ์หนังสือ

มาคิอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง

ในช่วงประมาณปลายปี ค.ศ. 1513 หรือต้นปี ค.ศ. 1514 ซึ่งเป็นเวลากว่า 500 ปี มาแล้ว บริบททางสังคมและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปย่อมส่งผลกระทบต่อคุณธรรมและการกระทำของผู้ปกครองที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังนั้น คำแนะนำบางเรื่องของมาคิอาเวลลีที่มีต่อผู้ปกครองเพื่อรักษาอำนาจทางการเมืองในช่วงเวลานั้นเมื่อนำมาใช้ในปัจจุบันก็อาจจะไม่ได้ผล เช่น แนวคิดที่ว่าเมื่อโครงสร้างทางการเมืองเกิดความอ่อนแอ ผู้ปกครองที่จะรักษาอำนาจรัฐไว้อย่างมั่นคง เข้มแข็งและมีเอกภาพได้จะต้องใช้การต่อสู้ 2 รูปแบบ คือ ด้วยกำลังความรุนแรงและด้วยกฎหมายซึ่งไม่ควรใช้เพียงวิธีการใดวิธีการหนึ่ง แต่ต้องเลือกใช้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ (จักรพงศ์ รัตนวงศ์ และคณะ, 2563: 179) แต่การเมืองไทยในช่วงหลังมีหลายเหตุการณ์ที่สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อผู้ปกครองอ้างว่าประชาชนทำผิดกฎหมาย จึงต้องใช้กำลังความรุนแรงเข้าปราบปรามเพื่อให้บ้านเมืองอยู่ในความสงบเรียบร้อย เมื่อทำเช่นนั้นแล้วผู้ปกครองจะไม่สามารถอยู่ในอำนาจได้อีกต่อไป เพราะไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชน เช่น การใช้กำลังทหารเข้าสลายการชุมนุมของนักศึกษาและประชาชนในเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 เป็นเหตุให้จอมพลถนอม กิตติขจร ต้องพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รวมถึงการใช้กำลังทหารเข้าสลายการชุมนุมของนักศึกษาและประชาชนในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 ก็เป็นเหตุให้พลเอกสุจินดา คราประยูร ต้องพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เป็นต้น

บทสรุป

จากหนังสือเรื่อง The Prince ที่เขียนโดยมาคิอาเวลลีสู่การแปลด้วยบทมาตรฐานให้คนไทยที่สนใจ โดยเฉพาะนักศึกษารัฐศาสตร์ได้อ่านในชื่อ เจ้าผู้ปกครอง โดยสมบัติ จันทรวงศ์ จากนั้น กานต์ บุญยะกาญจน์ ได้เขียนหนังสือเรื่องมาคิอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครองซึ่งแปลมาจากวิทยานิพนธ์ดุซงกีบัณฑิต สาขาทฤษฎีการเมือง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2558 สืบค้นร่องรอย เรียบเรียงเพื่อเปิดเผยให้ผู้อ่านได้เห็นถึงพัฒนาการแนวคิดของมาคิอาเวลลีในสังคมไทยที่ปรากฏอย่างชัดเจนตั้งแต่รัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน แนวความคิดของมาคิอาเวลลีไม่ได้อยู่ในหมู่ของชนชั้นปกครองเท่านั้น แต่ขยายตัวและมีบทบาทต่อผู้คนในแวดวงอื่น ๆ นอกแวดวงการเมืองอย่างที่เราเรียกว่าผสมผสานกลมกลืนเข้ากับสังคมไทยได้เป็นอย่างดี อาจเป็น

เพราะแนวคิดที่มากีอาเวลลีนำเสนอ คือ สิ่งที่มีอยู่ในตัวของทุกคนไม่มากก็น้อยขึ้นอยู่กับว่า จะรู้เท่าทันและรู้จักการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากน้อยเพียงใด

รายการอ้างอิง

- กานต์ บุญยะกาญจน. (2562). *มากีอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มติชน.
- จักรพงษ์ รัตนวงศ์, โกวิทย์ วงศ์สุรวัฒน์, และ ลลิตา นิธิรัฐประศาสน์ สุนทรวินาต. (2563). ผลการศึกษาคุณธรรมของผู้ปกครองของจอมพลถนอม กิตติขจร ตามกรอบทฤษฎีของ นิคโคโล มาคิอาเวลลี. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 17(77), 177 - 187.
- ปานิส โพธิ์ศรีวังชัย. (2562, กุมภาพันธ์ 15). *The Prince 2019: มากีอาเวลลีกับการเมืองไทย เมื่อกลอำนาจอยู่ในมือพ่อมด*. <https://www.the101.world/the-prince-2019>.
- ปิยะนันท์ จันทร์แขกหล้า. (2563). หนังสือเจ้าผู้ปกครอง: The Prince. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 7(1), 215 - 219.
- เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์. (2561). “คุณธรรม” ใน “เจ้าผู้ปกครอง” ของมากีอาเวลลี. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 14(1), 37 - 60.
- มากีอาเวลลี, เอ็น. (2555). *เจ้าผู้ปกครอง [The Prince]* (พิมพ์ครั้งที่ 8). (สมบัติ จันทรวงศ์, ผู้แปลและเรียบเรียง). กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

Received: December 21, 2021

Revised: February 22, 2022

Accepted: February 24, 2022